

рішуче і беззастережно, як несумісний з правовими та етичними принципами кримінального судочинства (Ларин А. М. Криминалистика и паракриминалистика. М., 1996; Пантелеев И. Ф. Некоторые вопросы психологии расследования преступлений // Труды ВЮЗИ. М., 1973. — № 3. — С. 227, Элькин П. С. Научно-технический прогресс и уголовное судопроизводство // Советская юстиция. 1977. № 3. — С. 10). Інша група юристів вважає за можливе використовувати поліграф як засіб одержання доказової інформації. Однак через відсутність відповідної правової і науково-технічної бази, спираючись в основному на досвід зарубіжних практиків.

Автор, оцінюючи позицію вчених, зазначає, що необхідно звернути увагу на умови застосування поліграфа. По-перше, випробування на поліграфі, в тих країнах, де це закріплено на законодавчому рівні, може бути проведено лише за згодою підозрюваного, обвинуваченого, свідка. По-друге, отримані результати (поліграма) може бути використані лише в сукупності з іншими доказами і не може наперед вирішувати питання про вину чи невинуватість, в залежності від того, які результати вона відображає, не може мати наперед встановленої сили. Якщо погоджуватись з думкою прихильників «детектора брехні», то слід зауважити, що результати його використання можуть бути допустимими лише при дотриманні законодавчо встановленої процедури, проведення її уповноваженою, компетентною особою, при належній фіксації результатів і обов'язково з дотриманням прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України та міжнародними актами.

КРАВЧУК Т. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри кримінального процесу

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ГАРАНТІЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Конституція України містить положення, відповідно до якого права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. (ч. 2 ст. 3).

Особливої актуальності це положення набуває в галузі кримінально-процесуальних відносин. Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних

правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура. По суті заведення кримінального провадження в свою чергу забезпечують реалізацію цих гарантій.

Варто констатувати той факт, що право на захист в кримінальному провадженні являється однією з головних гарантій і є тим засобом який забезпечує їх фактичну реалізацію.

Відповідно до положень ст. 59, ч. 2 ст. 63 і п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України й чинного кримінально-процесуального законодавства захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого та виправданого є однією з основних засад судочинства, важливою гарантією об'єктивного розгляду справи та запобігання притягненню до кримінальної відповідальності невинуватих осіб.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 20 КПК України, підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у надані йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права.

В свою чергу КПК закріплює положення про те, що захисником є адвокат, яких здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого та відомості про якого внесено до Єдиного реєстру адвокатів України. З одного боку ця норма є цілком логічною та правильною, так як кримінальне провадження є складним процесом і здійснювати захист має висококваліфікований спеціаліст, який пройшов всі рівні атестації. Але якщо розглядати це питання з іншого боку то складається враження, що при внесенні таких змін законодавець обмежив коло захисників і тим самим порушив конституційне право кожного вільно обирати захисника своїх прав. Також на нашу думку законодавець порушив гарантію захисту прав кожного громадянина обмеживши кількість захисників які можуть одночасно брати участь у судовому розгляді до п'яти.

Вагомим та позитивним явищем, як це вже було не раз відзначено фахівцями, являється те, що у новому КПК значно розширені можливості сторони захисту, а саме ряд процесуальних прав адвоката: збирати та подавати докази, клопотання, скарги до суду, отримувати висновки експертів, опитувати учасників кримінального провадження й інших осіб тощо. Без сумніву, це є головною особливістю та дає змогу

забезпечити рівноправну змагальність сторони обвинувачення та сторони захисту.

Найвищою формою захисту слід також визнати право на судовий захист, яке виступає гарантією щодо всіх конституційних прав і свобод. Воно становить собою сукупність юридичних можливостей особи щодо захисту її прав, свобод, законних інтересів, що здійснюється незалежним та неупередженим судом, утвореним відповідно до закону, у законодавчо закріпленій процедурі шляхом судового розгляду. Це право включає не лише право на звернення до суду, а й право на ефективне поновлення порушених прав і свобод шляхом здійснення правосуддя, яке природно відповідає вимогам справедливості. (Шило О. Г. Теоретично-прикладні основи конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України: моногр. / Шило О. Г.; Національний університет «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». — Х.: Право, 2011. — С. 30).

Важливою гарантією також являється процесуальне право сторони захисту на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб, також на перегляд рішень суду першої інстанції в апеляційному і касаційному порядку, право на звернення про перегляд судових рішень Верховним Судом України, а також право на звернення до Європейського Суду з прав людини після використання всіх національних засобів правового захисту, яке гарантується Основним Законом України.

Отже, можна зробити висновок, що процесуальними гарантіями є ті засоби, які в першу чергу забезпечують їх фактичну реалізацію. А головним обов'язком державних органів і посадових осіб, які безпосередньо здійснюють кримінальне провадження, забезпечити учасників (потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, виправданого та засудженого), можливість реалізувати свої процесуальні права, адже це являється однією з найважливіших умов об'єктивного, неупередженого кримінального провадження, охорони законних інтересів осіб у кримінальному провадженні. Як слушно відзначав Л. Лобойко, гарантії прав та інтересів особи разом із гарантіями ефективної діяльності органів, які ведуть кримінальний процес, у своїй сукупності утворюють засоби ефективного функціонування кримінального процесу в цілому. (Лобойко М. Н. Методи кримінально-процесуального права: моног. — Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т. внутр.справ, 2006. — С. 38–39).

Тобто органи та посадові особи в першу чергу мають бути зацікавлені у тому, щоб учасники кримінального провадження знали свої права та використовували їх у повному обсязі згідно з законодавством, оскільки лише за таких умов може бути винесене законне, обґрунтоване та справедливе судові рішення.